

overcoming civic and regional varieties of egoism in the process of establishing humanity's global culture. Therefore, the effectiveness of social-pedagogical activities in developing new kinds of social personality will facilitate development and implementation of sociocultural technologies on a different scale – the world regions scale (for example Europe, Latin America etc.) and planetary scale. Human social culture, transformed through sociocultural changes, will ensure the inheritance and safety of information society's culture dynamics for an average person, various groups, societies, groups of societies, humanity and nature. In terms of implementation methods, sociocultural technologies cover the leading social institutes and establishments of a certain culture, which achieve cultural changes through coordinated and orderly activities. That is why sociocultural technologies of information age are impossible in social-pedagogical activity without involving traditional (family, school, civic organizations, mass-media, recreation institutions etc.), renewed (interactive radio, television, non-governmental and international civic organizations etc.), as well as innovative (Internet, social networks etc.) social agents.

Thus, sociocultural technologies and social-pedagogical activities are interconnected, as social pedagogy uses sociocultural technologies to achieve the highest level of human sociality, which ensures the expansion of the scales of implementing sociocultural technologies for peaceful and safe transformation of human culture in all its fields in accordance with information age.

Key words: *sociocultural technologies, social-pedagogical activities, information society.*

УДК 159.954:001.891

Наталія Твердохліб

Вінницький державний педагогічний
університет ім. Михайла Коцюбинського
ORCID ID 0000-0001-5999-874X
DOI 10.24139/2312-5993/2017.05/175-183

ПРОБЛЕМА КРЕАТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Мета статті – розглянути проблему креативності як важливої здатності створювати нове. Методи дослідження: аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури. Зазначається, що креативність підрозділяють на інтелектуальну й соціальну та розкрито їх особливості. Підтримується думка вчених, які відносять креативність до основних рис індивіда. Розглянуто зміст понять креативної особистості та креативної освіти. Дається власне визначення креативності. Подальший напрям досліджень буде спрямований на розвиток креативності особистості.

Ключові слова: *креативність, педагогічна креативність, креативна особистість, творчість, творчі здібності, розвиток креативності.*

Постановка проблеми. Під впливом глибоких суспільно-політичних трансформаційних процесів освіта України зазнає суттєвих змін. Конструктивні перетворення в системі освіти (у тому числі початкової) потребують підготовки кваліфікованого педагога відповідного рівня та профілю, конкурентоздатного на ринку праці, компетентного, який вільно володіє професією та орієнтується в суміжних галузях діяльності, готовий до змін, здатний до інноваційної діяльності, професійної, соціальної мобільності [9, 354–355].

Актуальним питанням педагогічної науки XXI століття є проблема дослідження креативності особистості. Це пов'язано зі змінами в педагогічній освіті та з вимогами до майбутніх учителів. Сьогодні освіта потребує професійно-креативних спеціалістів, здібних до креативної роботи зі школярами та дітьми дошкільних закладів.

Професія вчителя завжди потребує великої уваги до особистості, до її творчості та креативності.

Для того, щоб чіткіше висловити поняття «креативність» як наукової категорії, необхідно проаналізувати головні підходи до вивчення цієї діяльності, зокрема творчої, як однієї з видів діяльності особистості з позиції філософії, психології та педагогіки.

Аналіз актуальних досліджень. Термін «креативність» є актуальним та широко розповсюдженим у наукових дослідженнях, якому багато науковців дають своє визначення.

Важливі положення щодо розкриття проблеми креативності знаходимо в наукових працях таких учених, як А. Грецов, С. Девіс, Л. Єрмолаєва-Томіна, В. Моляко, О. Нікітюк, Я. Пономарьов, Н. Рождественська, Е. Торренс та ін.

У сучасній психолого-педагогічній науці багато наукових праць присвячено й проблемі розвитку креативності, зокрема таких учених, як: О. Акімова, Н. Вишнякова, О. Вознесенська, В. Дружинін, Т. Демидова, Е. Ільїн, О. Нікітюк, Л. Туріщева, Т. Любарт, К. Торшина, М. Клементєва, С. Поліщук та ін. Креативна особистість учителя досліджена в працях таких науковців, як: Р. Гуревич, С. Сисоєва, Г. Тарасенко та інші.

Креативність, творчість у процесі вивчення музичного мистецтва вивчена в дисертаційних дослідженнях В. Фрицюк, С. Репетій.

Мета статті – оглянути теоретичні джерела щодо креативності особистості.

Методи дослідження: теоретичні основи дослідження креативності – аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури, яке дало обґрунтування визначення даного феномена.

Завдання статті: вивчити стан досліджуваної проблеми у філософській, психолого-педагогічній літературі, уточнити сутність поняття креативність, креативна особистість, креативна освіта.

Виклад основного матеріалу. Термін «креативність», якому багато науковців дають своє визначення, є актуальним та широко розповсюдженим у наукових дослідженнях.

Для початку визначимо, що в 60-х роках ХХ століття першим увів термін «креативність» Дж. Гілфорд. Саме поняття креативності є багатограним. Це підтверджують, крім науковців, педагогічні та психологічні енциклопедичні джерела.

На сьогоднішній час спостерігаються відмінності у визначенні поняття креативності: учені по-різному визначають її місце в структурі особистості, рівень розуміння проявів креативності.

Велике значення в дослідженні поняття «креативність» відіграють відомі психологи А. Маслоу та Е. Торренс.

А. Маслоу співвідносив креативність із продуктивністю й обмежував креативність деякими традиційними сферами людської діяльності. Частково він вважав, що будь-який художник, поет, композитор живе творчим життям. Креативними в його розумінні могли бути вчені-теоретики, художники, письменники, винахідники. У його розумінні креативність – прерогатива окремих професій [6, 222].

Такі вчені, як Ф. Баррон, С. Девіс, Т. Емебайл вважають, що креативність виникає внаслідок поєднання таких факторів: структура індивідуальності, навички, наявність проблеми, оточення і вказують, що творчі здібності вроджені, вони не змінюються.

Якщо поглянути на креативність як цінність, то вчені розглядають її як розвиток своєї діяльності та бажання створювати щось нове.

За твердженням О. Дунаєвої, «креативність» визначається як здатність особистості сприйняти проблему та, використовуючи найоптимальніші для цього можливості, створити новий, оригінальний продукт соціальної важливості [4, 6].

Цілком і повністю підтримуємо думку вчених, які відносять креативність до основних рис індивіда і вказують, що вона прямо взаємопов'язана з іншими рисами. Така творча здатність особистості до продукування нових ідей має можливість проявитись як на несвідомому, так і на свідомому, орієнтувально-перетворювальному, дослідницькому рівнях. Фахівці в галузі дидактики стверджують, що креативність органічно залежить від характеру людини, її вроджених хистів. Якщо мова йде про сприйняття, то тут варто наголосити на вмінні індивіда бути неупередженим, цілісним, самостійним, чітко розпізнавати те, чого не помічають інші.

А. П. Шаповалов, Д. В. Чернілевський підрозділяють креативність на інтелектуальну й соціальну, у якій можна виділити педагогічну креативність. Інтелектуальна креативність – це невід'ємна частина людської перетворюючої творчої діяльності, що пов'язана з вирішенням теоретичних і практичних проблем. Педагогічна креативність – це визначена психічна й соціальна готовність особистості викладача, що дозволяє змінити ситуацію таким чином, щоб педагог і той, кого навчають, могли ефективно взаємодіяти у шкільній діяльності, досягти взаєморозуміння, зменшити непорозуміння, ліквідувати конфлікти [11, 36].

Розглядаємо креативність як самостійну, цілеспрямовану діяльність особистості, у результаті якої створюються нові явища дійсності; це прагнення особистості висловити свої почуття.

Ми погоджуємося з визначеннями науковців, що креативність – це творчість, яка породжує нові ідеї, речі, бачить оточення по-своєму, вона корисна в житті кожної особистості. Такі люди – це творчі винахідники, їхнє мислення пов'язане з пізнанням та створенням нового.

З погляду психологів, креативність – це здатність мислити, творити по-новому, а саме знаходити оригінальні рішення в будь-яких життєвих ситуаціях.

Є. Ільїн поняття креативності розширює до безкінечності. Тому, говорячи про креативність, слід хоча б відзначити, про яку креативність іде мова: креативність як здібності, або креативність, як особливості особистості (особистості-креативи) [5, 178].

А. Маслоу співвідносив креативність із продуктивністю й обмежував креативність деякими традиційними сферами людської діяльності. Частково він вважав, що будь-який художник, поет, композитор живе творчим життям. Креативними в його розумінні могли бути вчені-теоретики, художники, письменники, винахідники і більше ніхто. У його розумінні креативність – прерогатива окремих професій [6, 222].

Деякі психологи розглядають креативність як вроджені здібності, за допомогою яких творча ідея може втілитися більш ефективно. Тим більш, на думку А. Грецова, креативність – це неединична здібність особистості, а цілий комплекс особливостей інтелекту і якостей, і вона тією чи іншою мірою властива всім людям, а не є унікальною психологічною якістю, «печаткою генія». Звичайно ступінь її вираження відрізняється, однак у більшості людей вона досить достатня, щоб творчо підходити до вирішення тих чи інших проблем і при цьому її можна активізувати і тренувати [2, 265–266].

У своєму дослідженні Т. Демидова визначає креативність як деякий особливо глибинний засіб особистості, який обумовлює здібність до конструктивного, нестандартного мислення й поведінки, інтенцію на відкриття нового та активне подолання стереотипів, що склалися і які проявляються в різних формах незалежно від внутрішньої установки [с. 85–86]. Креативність – реалізація своїх творчих здібностей, бажання змінювати навколишню дійсність [3, 102].

На думку О. Михальнової, креативність – це спільна здібність до творчості, яка характеризує особистість у цілому. Вона проявляється в різних сферах активності [7, 42].

Завдяки ідеям вчення про креативність і новим дослідженням креативність можна дефініювати як якість людини, спрямована на створення нових рішень для відомих або нових задач (продуктивна креативність) і народження нових оригінальних ідей (експресивна креативність). Нове рішення може при цьому виникнути з того, що уже існуючі компоненти або розташовуються по-новому, або отримують нову оригінальну структуру. Тому

важливо сьогодні розглядати креативність не як дар Божий, а як здібність, яку кожний із нас може тренувати й розвивати [1, 4–7].

Креативність – це ті самі творчі здібності людини, які можуть проявлятися в мисленні, почуттях, спілкуванні; здібність отримувати незвичайні результати нестандартними способами. Сучасний погляд на властивості креативної особистості та їх розвиток, і взагалі на проблеми творчості і обдарованості характеризується підвищенням інтересу та розширенням масштабів наукової зацікавленості в цьому питанні.

А. Сологуб визначає, що креативна особистість – це особистість, що виявляє чуттєвість до проблеми (зіркість пошуку проблеми), оригінальність, гнучкість, швидкість, асоціативність, критичність мислення, ретельність у розробці ідей та чіткість у їх практичному впровадженні є креативною. У свою чергу, креативна освіта – це навчально-виховний процес, у якій дослідництво (творчість) учня-дослідника й головної дійової особи є визначальною, що забезпечує їх включення в самотворення креативної особистості [10, 115–116].

Аналіз попередніх досліджень дає можливість визначити креативність як: 1) універсальний засіб психіки особистості; 2) можливість «створювати за межами» ситуацій, винайти новий творчий шлях.

У психолого-педагогічній літературі часто порівнюють творчість із креативністю, як синоніми. Існують визначення поняття «творчість», які можна порівняти з поняттям «креативність». Дослідженням сутності творчості, умов її розвитку займаються різні науки, у тому числі філософія, психологія та педагогіка.

Якщо поглянути на креативність як на цінність, то вчені розглядають її як розвиток своєї діяльності та бажання створювати щось нове.

Креативність проявляється в можливості пропонувати оригінальні ідеї, швидко розв'язувати різні завдання. Єдиного визначення креативності на теперішній час ще не існує, хоча проведено багато досліджень, кожне з яких дало теоретичний та практичний результат.

Ці дослідження засвідчують, що креативність, як якість особистості, виражається в діяльності людини; вона поєднана з: мисленням, сприйняттям, уявою, відчуттям, емоціями, увагою, у результаті чого й виникають творчі результати в діяльності.

У XXI столітті багатьма науковцями (О. Вознесенська, В. Фрицюк та ін.) продовжується дослідження з проблеми креативності, обґрунтовані його загальні поняття, а саме: креативна особистість, креативна освіта, креативна педагогіка та ін.

Ми вважаємо креативною ту особистість, яка має високий творчий потенціал із нестандартним мисленням, прагненням до відкриття нового, постійно прагне до творчості, до нових винаходів, захоплюється новими

ідеями, творчо працює й хоче створити нове, реалізувати в реальність свої задуми, ідеї, уяву, фантазію.

Як стверджує М. Олексюк, креативність як структура особистості, що динамічно розвивається, характеризується самобутністю та цілісною сукупністю таких рис особистості, як-от: творчим потенціалом, творчою активністю, творчою спрямованістю, творчою індивідуальністю, ініціативністю, імпровізаційністю, що значно впливає на формування творчої зрілості [8, 78].

Більшість учених креативність розуміють як сукупність розумових та особистісних якостей особистості, у результаті яких проявляється та розвивається творчість.

Узагальнюючи всі вище вказані означення (креативності), схилиємося розуміти креативність як психогенетичну здатність (природну властивість) будь-якої людини народжувати будь-що нове, що є сприятливим інтегруючим чинником соціалізації. А креативна особистість – це особистість, що виявляє чуттєвість до проблеми (зіркість пошуку проблеми), оригінальність, гнучкість, швидкість, асоціативність, критичність мислення, ретельність у розробці ідей та чуткість у їх практичному впровадженні є креативною.

Розглядаємо креативність як самостійну, цілеспрямовану діяльність особистості, у результаті якої створюються нові явища дійсності, це прагнення особистості висловити свої почуття.

Ми погоджуємося з визначеннями науковців, що креативність – це творчість, яка породжує нові ідеї, речі, бачить оточення по-своєму, вона корисна в житті кожної особистості. Такі люди – це творчі винахідники, їхнє мислення пов'язане з пізнанням та створенням нового.

На наш погляд, креативність являє деяку протилежність стандартності, конформності – вміти знаходити вирішення завдань оригінально з великою часткою фантазії.

Таким чином, поняття «креативність» має безліч підходів, але головним є бажання особистості щось створити. Тому, описуючи креативність, важливо уточнити, про яку саме креативність іде річ: креативність як творчі здібності, чи креативність як сукупність розумових та особистісних якостей особистості.

Невирішеними залишаються питання розвитку креативності особистості. Тому, розглядаючи креативність як сферу творчості особистості, важливо направити цей вид діяльності на розвиток.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Проаналізувавши дослідження науковців з проблеми розвитку креативності, ми дійшли до висновку, що на сьогоднішній день у педагогічній теорії та практиці ця проблема є надзвичайно актуальною.

Аналіз філософських учень (Платон, М. Бердяєв) та психолого-педагогічних праць (Дж. Гілфорд, Е. Торренс, В. Моляко, Томіна,

Р. Стернберг, А. Маслоу та ін.) дозволив установити, що саме через креативність особистість здатна створювати нове. У статті розглянуто: психолого-педагогічні підходи до вивчення поняття креативності особистості в наукових дослідженнях.

Поняття «креативність» розглядалися з різних точок зору філософів, психологів, педагогів. Аналізуючи визначення креативності, вважаємо, що єдиного визначення даного поняття поки що не існує. Вчені, в основному, виділяють деякі напрями вивчення креативності, зокрема здатність особистості до творчості.

Отже, поняття «креативність» має безліч підходів, але головним є бажання особистості щось створити. Іншими словами креативність – це поєднання індивідуальних властивостей, якостей, які не належать до психологічних якостей або до особливої творчої здібності людини. Вона не належить до окремих видів діяльності, а проявляється в різних ситуаціях і в різних мірах її вияву притаманна всім особистостям, а не тільки обдарованим.

Досліджуючи визначення науковців, визначаємо що креативність майбутніх учителів музичного мистецтва – творча індивідуальність, бажання виділитися.

Разом із тим, у визначенні креативності робиться великий акцент на особисту готовність до творчого перетворення. Креативність розуміють як оригінальність у створенні нового, а творчість – як активну діяльність особистості.

Перспективний напрям подальшого наукового дослідження полягає в створенні методичних рекомендацій для розвитку креативності особистості. Педагогу-експериментатору, який розвиває креативність у особистості, необхідно добре знати і брати до уваги творчі потреби та інтереси. Творчі завдання є засобом взаємодії особистості з педагогом. Таким чином, педагог знаходить різні шляхи для розвитку креативності, створюючи творчі завдання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бос, Э. (2008). *Как развивать креативность*. Ростов н/Д.: Феникс. (Boss, E. (2008). *How to develop creativity*. Rostov n/D: Phoenix).
2. Грецов, А. (2008). *Психологические тренинги с подростками*. Санкт-Петербург: Питер. (Hretsov, A. (2008). *Psychological trainings with teenagers*. SPb.: Peter).
3. Демидова, Т. В. (2003). *Развитие креативности как устойчивого свойства личности в старшем школьном возрасте* (дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07). Армавир. (Demidova, T. V. (2003). *Development of creativity as a sustainable quality of the personality in senior school age*. (PhD thesis). Armavir).
4. Дунаева, О. М. (2008). *Формування педагогічної креативності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Вінниця. (Dunaeva, A. N. (2008). *Formation of the pedagogical creativity of the future teachers in the process of professional training*. (DSc thesis abstract). Vinnitsa).
5. Ильин, Е. П. (2011). *Психология творчества, креативности, одаренности*. Санкт-Петербург: Питер. (Ilin, E. P. (2011). *Psychology of creativity and giftedness*. SPb.: Peter).

6. Маслоу, А. (2007). *Мотивация и личность*. Санкт-Петербург: Питер. (Maslow, A. (2007). *Motivation and personality*. SPb.: Peter).

7. Михалева, О. Ю. (2003). *Развитие креативности детей в условиях досуга (на примере изобразительной деятельности)* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05). Москва. (Mikhaleva, O. Y. (2003). *The development of creativity in conditions of leisure-time (on the example of visual activity)*. (PhD thesis). Moscow).

8. Олексюк, М. В. (2013). Розвиток креативності у дітей молодшого шкільного віку на уроках музики. *Актуальні питання мистецької педагогіки*, 2, 78–81. (Oleksjuk, M. V. (2013). Development of creativity in children of junior school age at music lessons. *Actual questions of art pedagogy*, 2, 78–81).

9. Пушкар, Л. В. (2015). Змістові та структурні характеристики музичних компетенцій бакалаврів початкової освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 1 (45), 354–355. (Pushkar, L. V. (2015). Content and structural characteristics of musical competences of bachelors of primary education. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 1, 354–355).

10. Сологуб, А. І. (2012). Профільна креативна освіта творчо обдарованих учнів. *Креативна педагогіка*, 6, 115–116. (Solohub, A. I. (2012). Profile creative education of creatively gifted students. *Creative pedagogy*, 6, 115–116).

11. Чернілевський, Д. В. (2005). *Проектування та менеджмент сучасного вищого навчального закладу*. Вінниця: Вінницький соціально-економічний інститут ВНЗ ВМУРОЛ «Україна». (Chernylevskiy, D. V. (2005). *Design and management of modern higher education institution*. Vinnitsa: Vinnytskyi socio-economic institute of the HEI "Ukraine").

РЕЗЮМЕ

Твердохлеб Наталья. Проблема креативности личности в научных исследованиях.

Цель статьи – рассмотреть проблему креативности как важной способности создавать новое. Методы исследования: анализ психолого-педагогической и методической литературы. Отмечается, что креативность подразделяют на интеллектуальную и социальную и раскрыты их особенности. Поддерживается мнение ученых, которые относят креативность к основным чертам индивида. Рассмотрено содержание понятий креативной личности и креативного образования. Дальнейшее направление исследований будет направлено на развитие креативности личности.

Ключевые слова: креативность, педагогическая креативность, креативная личность, творчество, творческие способности, развитие креативности.

SUMMARY

Tverdokhlib Nataliia. The problem of creativity of the personality in scientific researches.

In the article the problem of the creativity as an important ability to create something new is considered. Based on the analysis of psychological and pedagogical sources, scientific literature and personal experience, an analysis of the concept of "creativity" is carried out. Many approaches to the study of this phenomenon have been studied. The relevance of this topic is noted. Today, education requires professional and creative professionals capable of creative work with schoolchildren and preschool children.

This concept is considered by modern foreign and native scientists. An analysis of the literature suggests that this problem acquired the greatest urgency in the twenty-first century. The article describes creativity as an individual's quality, aimed at creating new solutions, original ideas, creating a new, original product of social importance. It is noted that creativity is divided into intellectual and social and their features are revealed. The opinion of scientists who attribute creativity to the main features of the individual is

supported. The content of the concepts of creative personality and creative education is considered. It gives its own definition of what a creative person should be.

It is determined that creative abilities are a constituent of creativity of the future teachers of musical art.

Creativity is defined as the structure of the personality, which is characterized by the identity and integrity of the totality of such personal qualities as: creative potential, creative activity, creative orientation, creative individuality, initiative, improvisation.

Analysis of the literature under study in accordance with the study of creativity helps in creating their own definition of creativity. The author concludes that creativity has many approaches, but the main thing is the desire of the individual to create something, and the creativity of the future teachers of musical art is a creative individuality, a desire to stand out thanks to music.

Consequently, the concept of "creativity" has many approaches, but the main thing is the desire of the individual to create something. The use of theoretical materials in the educational process will help to increase interest of the future teachers of musical art in creativity.

A promising direction for further scientific research is the creation of methodological recommendations for the development of creativity of the future teachers of musical art.

Key words: creativity, pedagogical creativity, creative personality, creation, creative abilities, development of creativity.

УДК 796.056-057.875:159.96

Андрій Титович

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-4283-4105

Ірина Востоцька

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-5684-1015
DOI 10.24139/2312-5993/2017.05/183-193

ПСИХІЧНИЙ СТАН ЯК ХАРАКТЕРИСТИКА ПСИХІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СПОРТСМЕНА

У статті проаналізовано визначення ієрархічної підструктури психічного стану, який є важливим не тільки в методологічному плані, але і в теоретичному, оскільки підкреслює необхідність різнобічного комплексного підходу до дослідження цього явища.

Мета статті: вивчення проблеми психічних станів, що виникають у зв'язку з тренувальною діяльністю спортсменів.

Методи дослідження: теоретичний аналіз і узагальнення науково-методичної літератур; психологічне, педагогічне тестування; методи математичної обробки даних.

Результати дослідження. У дослідженні показано, що на динаміку психічних станів діють зовнішні і внутрішні чинники: вік спортсмена, спортивний стаж, інтенсивність тренувань, емоційна неврівноваженість, рівень тривожності, домінантності, спілкування.

Практичне значення. Отримані дані знайдуть застосування в подальших наукових дослідженнях проблеми індивідуалізації тренувального процесу на основі врахування психічного стану спортсменів.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Вивчення навіть у тренувальною діяльністю спортсменів, до цього часу не стало предметом